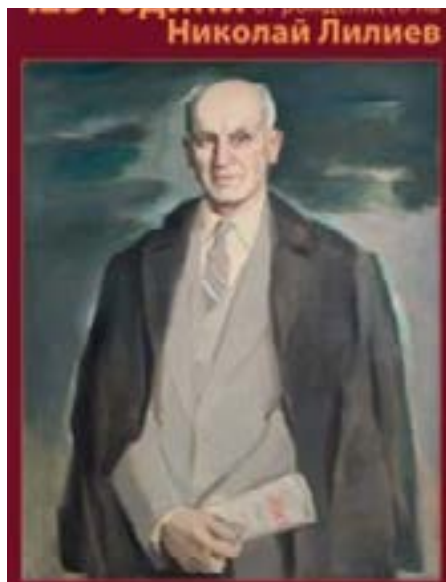

НАЦИОНАЛЕН ПОЕТИЧЕН КОНКУРС „НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ“
ДЕСЕТО ЮБИЛЕЙНО ИЗДАНИЕ 2023

Жури в състав:
Таньо Клисуров – председател
Атанас Капралов – зам. председател
Виолета Бончева, Йордан Атанасов и Йордан Пеев
определи следните награди:

Първа награда - специална награда на Кмета на Община Стара Загора
Живко Тодоров: Галина Вълчева
Димитрова – гр. Пловдив

ГРАД

Ти беше дом и резерват
на дните ми броени,
но в този обетован свят
аз бях ли приютена?
Течеше твоята река,
камбаните ехтяха,
но ласкавата ти ръка
превърна ли се в стряха?

Заселих всичко свое тук –
любов, дете и думи.
Годините, като капчук,
звъняха помежду ни.
Разливах жадния си глас
над каменните къщи,
но чужда си отивах аз,
бездомна се завръщах...

Сред грохота на твой ден,
в изгарящата суша,
ще си припомни ли за мен
сърцето ти бездушно?
Невидима за теб живях –
безименно човече,
но вече не изпитвам страх
и не желая вечност.

Отстъпвам я на тебе, град,
тъй свиден и враждебен!
Ти беше моят резерват.

Но не и дом последен.
Втора награда: София Тодорова Милева –
гр. Перник

БЕЗ СВЯН

Ще ме видиш в липите, навярно умираш за полъх.
Ще се чудиш при кой съм, умират ли летните
птици...
Аз не вярвам в доброто и в тебе не вярвам, защото
неведнъж съм осъмвала в църква от грях и муниции.

Ще ме видиш, защото без моите длани угасва
всяка плът, до която съм спала. Сънувам с години
нежността и шамара. И с двете ми беше прекрасно.
Разкажи ми отново света, но без страшните рими.

По гърба ти чертаех греха и осъмвахме святи.
Много голи и черни, и много от бялото пили.
И забравяхме кой със кого и къде е наказал.
Заменихме ли тази любов? Не можахме със никой.

Влизам бавно във теб и ръцете ти вече треперят.
Ще ти кажа „обичам“, когато безумно ми трябваш.
Потърси ме в сърцето, единствено там ще намериш
всяка тъжна и мека лъжа, много нежно неказана.

Ще римувам света и ще паднат звезди или дрехи.
Ще се движа по теб и земята под нас ще порасне.
Колко много те исках и колко случайно намерих...
Ще те галя така, че денят ти без мен да е страшен...

Ще ме видиш в сълзите, в чаршафите тежки и мокри.
Ще си режеш косите и пак ще миришеш на мене.
Нелечима съм, няма да стане със уиски и водка.
Но когато откриеш липите, ще бъдеш спасен.

Трета награда: Ненчо Илиев Добрев –
гр. Ямбол

ТРЕВА

Бавно топи се силата мъжка, корава –
без лицемерие, без зачатие.
Сякаш се ражда от семето плява
като проклетие.

Плахо изчезва погледът бистър, игрив –
все едно свечерява.
Като отдавна забравен в душата взрив,
отприщил огън и лава.

Спаружват се дните – далечни и чисти.
Паметта е проблясък.
И един по един календарните листи
попиват в земята.

И без да изричаме тежки оброци,
чакаме свише
отерочка,
тревата
някога ще ни
надскочи.
Точка.

Поощрителна награда:
Снежана Димитрова Иванова
– гр. Велико Търново

ТЯ

пее на мъртвите
все една и съща песен:
отхранила съм догледници
побратими на ветровете
разпиляха се пръждома
из хълмите на дъгата
ни щъркел ги долита
ни облак завързва
тя
свети на мъртвите
с цветовете на сълзата
зазорено-огнена
на възход златиста
впуска по лилавото
в дрезгавината на здрача
ни сред сенките сянка
ни с небето небе
тя
шета на мъртвите
сам-сама калугерица
накопава буците
с буцата на гласа си
помайчима на гугутките
гука докъм утроба
прокудница на враните
къльне иззад сърцето
тя
плаче на мъртвите
песента в която
нито да се умира

нито да се живее
Поощрителна награда:
Свилен Венков Иванов – гр. Варна

Дъските на пода
боли ги
от моите стъпки.
Не ще ми простят,
че по тях всяка сутрин
минавам, и после обратно
от кухнята с чаша кафе
пак се връщам.
Дъските на пода
не искат да знаят,
че мама я няма.

Стоя в средата на стаята.
Гледам надолу
(дъските са сякаш прозрачни)
как тихо пристъпва.
Оправя си дрехата, още е млада.
Усмива се. Плаче. И гледа
навън през прозореца стария орех.
Далеч е денят,
когато на клона му люлка ще върже.
Далеч е денят,
когато и мен ще ме има.

/на стр. 2/

Уважаеми
старозагорци,

Пети октомври
не е обикновена
дата в календара ни
– този ден е свещен
за всеки, който носи
Стара Загора в сърцето си!
Нашият град има
хилядолетна история, която всеки един от нас
има мисия да предаде напред за поколенията, за
да се знае и помни миналото,
но и да се гледа устремено към бъдещето.
В този така празничен ден – символ на
възкръсналата като феникс от пепелта Стара
Загора, Ви пожелавам да бъдете здрави, горди
старозагорци, защото носите в себе си
частица от онзи велик дух,
устоял на предизвикателства и неволи.
Честит да е Денят на нашата Стара Загора –
жив град, с млад дух, с усмихнати хора!

Живко Тодоров
Кмет на община Стара Загора

/от стр. 1/

Поощрителна награда: Мария Панайотова-Андреева – с. Памукчици, общ. Стара Загора

НЕ ПЛАЧЕТЕ, СПОМЕНИ!

Окупяват надеждите, заедно с мен остаряват и не чаткат с копитата в дните ми луди мечти. Пак забързани изгреви златни къдрици развяват, но е тънък градежът на новото, свършил почти.

Залюлял ме е скутът на спомен – в душата отронен – и кръшавам минутите с бликнали светли сълзи. Как очаквах съдбата да блесне, а в залата тронна коронясваха други. Животът ми тъжен пълзи.

Тате още ме топли със огъня, който запали сам в кюмбето на сутрин, родена от зимен обков. И се виждам в невинната, страшно далечна реалност на цфтящото детство... Но днес съм в житейския ров,

издълбан от годините – само с тъга е запълнен – и пропукава злокобно ледът под летежа ми мним. Ретроспекция с минусов знак за стремеж неизпълнен, не предаден урок за небето пред родния син.

Виждам как се отваря врата и ме вика далече оня път, в който тръгнаха мама и тате в нощта. Нека само аз огън да стъкна с последната клечка, както стори за мене навремето моят баща.

„МЕД ОТ КАКТУС“

Роман от Иван Енчев

Рано пенсионирианият въздушен ас от военната авиация капитан Драгунов – Пилота, е изправен пред твърде труден избор как да се „приземи“ на „пистата“ на гражданското всекидневие. Той навсякъде се сблъсква с насрещните „турбуленции“ от противоречия и несправедливости в съвременното българско общество. Светъл лъч в ежедневието на Пилота е неговата интимна връзка с медицинската сестра Лили Милева. Ще прерасне ли тя в истинска любов между двамата самотници? Как ще я приеме неговият пораснал син Георги от първия му брак? Ще се завърне ли момчето при баща си от чужбина?

Редица интригуващи епизоди проследяват общуването на Пилота с възрастния учител по история Славян Драгунов. Той е негов братовчед от стария български род Драгунови. Чрез мъдрите съвети на учителя и някои патриотични легенди сюжетният разказвач (известен журналист) представя драматични случки из миналото на България.

Съвременносто-историческото родолюбиво повествование е част от трилогията „Драгунови“, включваща романите: „Окоето на залеза“ (2017), „Лунният мост“ (2020) и „Мед от кактус“ (2023). Книгата е реализирана от Издателство „Българска книжница“, София, 2023.

ЛГ

IN MEMORIAM

Светлозар Игов

30 януари 1945 -

28 септември 2023

НАГРАДА ЗА МАРИН КАДИЕВ

В навечерието на Съединението пристигна радостна новина: академик Марин Кадиев е новият носител на Международната Шекспирова награда за литературна критика. Тя е подписана от петчленно жури от Австралия, Индия, САЩ, Южноафрикански съюз и Северна Македония за Европа. Това е поредното международно признание за този забележителен български интелектуалец, оценен повече в чужбина, отколкото у нас. Да му е честита! И нека още дълги години да продължава своята преподавателска, литературна, просветителска и обществена дейност!

Павлина Павлова

НАГРАДА ЗА РОСЕН ДРУМЕВ

За първи път традицията на фестивала „Мистерии на Хухла“ бе нарушена и двама спечелиха голямата награда „Почетен селин“ на Хухла.

Това са РОСЕН ДРУМЕВ, гл.редактор на списание „Море“, чиито корени са от Хухла и лауреатът от миналогодишния конкурс за поезия „Ивайло Балабанов“ Петя Цонева, която по-рано през деня представи новата си поетична книга „Люлката на живота“. Наградата се присъжда от Мистериозната хухленска академия на науките. Връчи я инициаторът и основен дивидент на фестивала в Хухла Иван Бунков. Призът представлява статуетка на бронзов цървул, пробит от ходене, в който е земното кълбо, поставен на пиедестал, припомнят организаторите.

ОЩЕ ЗА ЖИТНИТЕ КРЪГОВЕ

Тайнствените житни кръгове в Англия разбуниха част от обществото с догадки и предположения за авторство. Част от фигурите бяха дело на хора-импровизатори, което беше доказано. Големите форми обаче продължават да учудват с размерите, точността и красотата си. Някои учени предполагат, че те се появяват след намеса на извънземна цивилизация. Навремето Никита Хрущов задължаваше селскостопанските работници да засяват по-гъсто царевичната, за да могат растенината, подкрепяйки се единно да се изправят нагоре. Така и работническата класа по света трябвало да се обединява, за да събори империализма...

Един друг поглед по въпроса поставя Росица Зеркова в своето изследване. Тя говори за интелекта на растенията, който постоянно се увеличава след редовните грижи на хората за тях. Нямайки страх за изхранването си, те вече се отдават на творчество. Има опасност в мисленето си растенията да ни надминат с - непредвидими последици за нас. Сдружаването, еднаквото израстване е валидно само за културните растения. Формите, които образуват с голяма фантазия и точност са възхитителни и стряскащи. В дивата природа го няма това сдружаване. Там всеки се справя сам с условията. Ако се върнем преди векове ще видим, че още Блез Паскал (1623 - 1662) е писал «Човекът е мислеща тръстика». Тръгвайки по обратната логика бихме казали: «Тръстиката е мислещ човек» в подкрепа на Роси Зеркова. А тръстиките растат заедно, нали?

ЛГ

IN MEMORIAM

Неделчо Ганев

4 юли 1944 -

19 юли 2023

А Д А Ж И О

ЩАСТЛИВ

Разбуждам този свят благополучно, макар че по природа е сънлив. Уж нищо по-така не ми се случва, а имам чувството, че съм щастлив.

Каквото дойде, се оправям някак. Не страдам, че не се класирам пръв. Щастливен без причина бил глупакът... Приемам да ме мислят за такъв!

ПАМЕТ

Целувките ти с кърпичка изтрих и си повярвах, че съм те забравил. Но споменът ме жегна като стих, на който точката не бях поставил.

И мъката перото връхлетя, зачеркна рими – вчерашни и днешни. За късата ми памет, любовта наказа правоверния си грешник.

Худ. Нено Бакалки, Ангелски воин

Ботьо Буков - 75

УТРО

Здравей, ти мое късметлийско „днес“ – на месец трийсет печеливши зара! Живота си събуждам сутрин в шест и вечно с първа дата в календара.

Пръв дъх за всяка божа живина. Пръв порив мой. Пръв плясък на крилата за прелестта на първата жена, родена от въздишка на душата!

ПАСТОРАЛ

Заченала любов, земята ляга в позете на един бадем бухлат. Една пчела – един усърден ангел – въздава добрина от цвят на цвят.

И този миг докрай ме очарова, щом нежността достига висини такива, че се чувствам аз виновен за всички непогалени жени.

ЛАЛЕ

В градината ми цъфна пак лалето и с пламъка си ален днес трепти. Дъхът ми го понася накъдето аз вярвам, че ме чакаш още ти.

Щом дойде пролетта, за теб възкръсва в прегръдката на двете ми ръце. Не смея, скъпа, да ти го откъсна, защото то е моето сърце.

РУСА

О, небеса! Наистина си руса – като мистерията в моя стих! Когато меловината ти вкусих, безумие за гибел аз отпих.

Подмамван, в хищни бързени пропадах, но оцелявах сто пъти подред. И сто ме – доплувах за награда – да ме удавиш в ручейче от мед!

МОДЕЛЪТ

Помолих роза несравнима да не засенчва с красотата лика на моята любима. „Не мога“ – ми отвърна тя.

„Дори да искам, тя остава на божия пиедестал. За твоя чест и моя слава, по нея Той ме е създал!“

АДАЖИО

Разбирам, че съвсем не ми прилича. Не искам, но сърцето ми само, заслушало се в себе си, засрича това ненужно никому писмо.

Над обичта ни – сив и непотребен, денят заплита було от мъгли. Не знам какво е времето при тебе, но тук е невъзможно. В мен вали...

СЪЖАЛЕНИЕ

Ти имаш право да ми искам. Но аз какво ли ще ти дам? Една сподавена въздишка за всеки миг неизживян.

Една прегръдка – да сънуваш как утре те прегръщам пак. Една сълза, за да доплуваш до моя недостъпен бряг.

СЪЩНОСТ

Да можех в твоя дъх да се превръщам, бих кацнал на глечта на тези устни и в стръвната им бездна бих се спуснал – до дъното на женската ти същност.

Но аз съм просто мъж: без дъх, без име, без минало, без бъдеще и ничий, пред твоя праг безумно коленичил. Не смей да ми отваряш! Пощади ме!

ВИНАГИ

Ах, бръчка под издайнически кичур! Ах, стрипи по бедрата ти цъфтят! И ослепях, и оглушах, момиче, когато те съзрях за първи път!

Оставах ти в живота ми последна и с обичта ти аз ще се теша. И винаги ще си ми ненагледна, защото гледам с моята душа!

Валентин Дончевски

НЕДЕЛНИЧЕН РЕКВИЕМ

На Неделчо Ганев

Беше си порязал ръката поетът
Такъв го запомних
в последните дни
Бе зацапал с кръв
джобка на белия илифер.

В догадки и смут
се питах с кого е воювал:
с демоните,
с качулатата.....
Търсил е точните думи
и чащата с водка
от тискане яростно
в ръка е стропшил.
Или е преханал до кръв
лявата си ръка, за да не остави
с дясната по белия лист
скверни слова. Не би
позволил, не го вълнуваха
дрехи и тлен.
-Котката у дома
ме одраска-каза нехайно
без дори да погледне кръвта.

Няма да го забравя
и него и илиферът му бял,
подписан с кръв
за последно, поетът
пишец до последния ден
премина оттамък
и излезе жив от живота.

Красимир Койчев

(На 29 юли е родена майка ми. Шеше да навърши 90 на този ден -2023 година. Бог да я прости ! Светло и небе ! В нейна чест написах стихотворение още докато беше жива.)

З А В Р Ъ Щ А Н Е

Плиснало лято като смях на дете,
в жълто обаяра природа лице.
Тихите улички викат по мен.
Върхлитя въгала спомен ранен.
Жизнено детство,отминали дни,
„Ода на радост“ в мене звуча.
Бавно пристъпвам познати неща,
погледа търси светли неща.
Прегръдта ме мама със сълзи на лице.
Смалявам се бързо и пак съм дете.

РЕЦЕПТА за МЛАДОСТ

Живот, здраве и акъл - не се купуват.
Завист, злоба и простотия -
не се лекуват.
Успех, талант и свобода -
не се прощават.

Меглена Пенева

АЗ МИСЛЕХ СИ...

На Ц.

Аз мислех си, че ти не съществуваши,
че има те единствено в стиха,
със който посред нощите заспиваш,
а после се промъкваше в съня.
Аз вярвах в мъдростта на вековете,
че глупост и позор е любовта.
И вслугах се във трезвите светли
за сметки, интереси и деца.
Но ето те - във есенна целувка
след летните пожари на страстта!
И нощният ми стих като усмивка
в безчувствения делник оживя.

ЩЕ НОСЯ ПОКАНИ, ДОДЕТО МЕ ИМА...

**Никола
Иванов**

И с тази си стихосбирка Йордан Атанасов доказва, че в основата на неговата поезия е биографичното начало, защото в стиховете от „Машина“ разчита на

лично преживяното и изживяното. Известно е, че по стечения на обстоятелствата той е роден в началото на 1943 година в Брауншвайг, Германия по време на Втората световна война. Вещиност той няма запомнени спомени от войната, но има достатъчно такива от резултатите от това най-голямо човешко зло. Затова антивоенните настроения не само в поезията му се открояват като душевни състояния. В „Преди да тръгна“, споменавайки за мирното и полезно гражданството на баща му в Германия, изведи жестоката война на Хитлер променя тотално гражданския живот на хората не само в Германия. Дори в майчината утроба лирическият герой усеща и вижда грозното античовешко лице на войната и споделя:

*В утробата на майка се гневя така,
че войстващият свят е стреснат.*

И свива знамената.

*Подават си ръце войници и творци
и аз излизам да си поздравя.*

Лирическият Аз се ражда, за да спре войната и да обедини хората. В „Арес“ настоява, че културата е призвана да хуманизира човека, да го очовечава, да спира войните. Финалът с въпросите на: „И мъртвите ще се зарадват“ е категоричен:

Заровихте ли, хора мили,

бравите си?

Побързайте, сега ги заровец!

И мъртвите ще се зарадват.

Настроенията продължават и в мини-поемата „Аз и войната“, където поетът говори за премеждията, униженията и смъртните опасности, които е преживял по време на войната. Отношението към войната е част от хуманизма в поезията на Йордан Атанасов.

Несъмнено е силното социално чувство у този автор. За това говори не само стихотворението „Машина“, където лирическият герой изразява съчувствието и състраданието към бедните и унижените:

*И чувах подрачните клошари
как притичават*

*машината да изпреварят,
ръцете им да ровят –*

тънките ръце на бедността.

Тази сепитивност и социална отзивчивост притежават само хора като лирическия субект, в които „машината на чистота“ е „монтирана от някого у мен“. В „Бивол“ поетът с болка споделя: „Сънувам често детството сиращо“. Силни социални картини са обрисувани във „Велинград“, „Клошар“ и други. Съдбата на бежанците е да за-виждаме, защото най-често причините са социални („Те идват“).

В центъра на стихотворенията е ежедневният неподправен селски живот, който външност е част от личния живот и съдба на самия Йордан Атанасов. Личният живот на поета протича в постоянно подозрение към биографията му – роден в ГФР, с брат в Америка, тоталитарната власт е априори подозрителна към българите с подобна биография, те са възприемани априори за „врагове“. Това е истината за онова време.

Лирическият герой се чувства като не-отделна част от природата-майка на цялата флора и фауна, а човекът е върховната природна еманация („Природа“). А дали е така? – пита се поетът, защото човекът е действително си често опровергава мнението, че е венец на природата.

Темата за Свободата вълнува поета. Но за да се постигне свободата, тя трябва да е пожелана от човека. Негов е изборът в едноименното стихотворение. Заскът така е привикнал с мизерната сигурността на кафеза, в който живее, че когато му отворят вратата, за да излезе на свобода той „Главата си подаде./ И само помисли за свободата“. За да могат българите да пожелаят свободата както я беше пожелал Васил Левски, то наистина трябва задължително да се случи това: „От думите той“, наистина да „се разтваря в душите“.

Поезията на Йордан Атанасов е екзистенциална. Често в стиховете си той напояна за смъртта. В „Сметнище“ четем:

А там, от сметнището на телата –

ръката й посочи хълма,

побелял от кръстовете.

Под плочите бетонни,

под бюстове от камък

пръстта се сляга бавно в гробовете.

Земята всмуква в себе си,

което е раздвоило.

В „Оттатък“ лирическият Аз си задава екзистенциалните въпроси:

Не предизвиквам събата,

но често си мисля,

как ли ще свърши, къде ще замина?

И къде ли отидоха хората,

дето познавах.

Сходни въпроси поетът си задава и в „Дух“. Автохарактеристика на собствената си поезия Йордан Атанасов прави в „Трохи“: „... е душа, политнала за чудо, аз ще/ изразявам от трохите на надеждата всевишната/ зрънцата от обич, песните с глаголи на радостта./ човечност от живота си излишен./

С перо, додето бляскам в своята бразда.“ В едноименното стихотворение поезията за него остава „все недостижима./ И тайна.“.

Безусловно е уважението към поетите предци. Да живееш в Стара Загора, един от градовете на поетите, няма как да не си спомниш за тях. Срещаме посвещения на Димчо Дебелянов, Гео Милев, Кирил Христов, Асен Разцветников, Артур Рембо, Достоевски, Иван Мирчев, Константин Павлов, Иван Цанев, Велин Георгиев, Христо Капаров, на редица Старозагорски поети, на хора на изкуството като Микеланджело Буонароти, Тулуз Лотрек, Василий Кандински, Ван Гог... Това говори за творческите предпочитания на Йордан Атанасов и за широката му художествена култура.

Ще завърша с „Монолог на човека, който лепи афиши“, което е посветено на Атанас Далчев:

Разнасям афишите, чужди послания,

а своите нося навън в душата.

Запути са невидими моите рани.

Аз с всеки ден Божи

пътувам с вятъра.

Лепило и четка – до крайната улица,

край гъби рекламни, кина и театри,

край хора работни, цветя и улци.

Ще нося покани, додето ме има.

Додето – синя небесна каруца,

дождът ме настъпва внезапно и мие

през мене.

Подобно афиш ще се смъкна

от стълба на времето.

И ще замина.

Това е едно напълно постигнато и завършено стихотворение, изведено цялото от началото до края, с максимална екзистенция, само по себе си достатъчно, за да осмисли стихосбирката „Машина“.

ЗА СТИХОСБИРКАТА „МАШИНА“ НА ЙОРДАН АТАНАСОВ

**Владимир
Шумелов**

Писателят и журналист Йордан Атанасов (1943) е много добре познат на българските писатели и поети, на четирицината публича, със своята поезия и проза, с над 30-годишното си редакторство на в. „Литературен глас“ той е част от литературната история на Стара Загора и България след 1989 г. Съставя и предговаря поетически антологии за Стара Загора, Тракия и с. Драганово („селото на поетите“). След дебютната си стихосбирка „Токов удар“ (1989) издава над петнайсет поетически сборници, както и романа „Хамовото семе“ (2011, 2017), сборника с проза „Пясъчни видения“ (2014).

Писал съм за много от тези книги. За автора и неговото творчество критически текстове са оставили и Владимир Свинтила, Стоян Каролов, Кирил Попов, Пламен Анакиев, Атанас Капаров, Атанас Мочуров, Благоевста Касабова, Снежана Иванова, Мариета Иванова, Михаил Тошков, Здравко Пеев,

К о н с т а н т и н Еленков, Велин Георгиев и др. Всички те са единни в това, че тази поезия е от „висока класа“ и дава „сериозни обещания за българската поезия въобще“; че „съдържа големи, не винаги весели, но убедителни истини за времето, в което живеем“; че характерните й черти са „краткост, и какъв мелодраматизъм, сдържаност на трагичните интонации“; че

„авторът има наблюдателно око за делничния живот, за детайлите на видимия свят“, като „умее да върне от конкретните наблюдения и впечатления към духовното, „идеалното“; и не на последно място – тук откриваме истинската човешка и творческа същност на поета и писателя, почиваща върху здравата нравственост, възпитана от хората, свързани със земята, и философските прозрения на твореца и оформяния вече човек, приел „върховното изпитание“, „саможертвата в името на поезията“.

Подобно на сборника с „избрано“ „Машина за чистота“ по повод 70-годишнината на Йордан Атанасов, и „Необясним захлас“ – за неговата 75-годишнина, и настоящият сборник със стихотворения и поеми „Машина“ обединява по-стари, в нова редакция, и нови творби, с които поетът отбелязва своята 80-годишнина. Веднага ще направя уточнението, че избирателното връщане на автора

към стари поетически варианти не е самоцелно, а е подчинено на нова концепция. Фактът, че в случая книгата е концептуално изградена, говори най-малко поне за единността, монолитността на форма и съдържание, които вървят ръка за ръка при неговите книги; че общи идеи и теми преливат и се допълват от книга в книга, оформяйки в крайна сметка образа на един уникален български поет със завидна култура и житейски опит.

Структурата на сборника включва два дяла – „Сътворение“ и „Посвещения“. Първият е по-обемен и в него са заключени водещите мотиви в цялата поетична вселена на Й. Атанасов, в случая центрирани около космогоничния мит за Сътворението на света, който благодарение на своята универсалност тук прелива в многобройни теми от личното и обществено битие и съзнание, в търсене на отговори на многобройните екзистенциални въпроси, витоци около живота и неизменните радости и проблеми, свързани с него, но и смъртта, там, където финалът е един – на сметнището („зробището на предметите“) или в зробището („сметнището на телата“) („Сметнище“). В този лимитиран житейски отрязък обаче се намират и нашите обиталища, предадени на запустение и разруха, тук са и извечните мотиви за границите между тленно и нетленно (духа), за приятелството, човешкия избор и свободата.

„Посвещения“ е разделът, в който паратекстът е използван двойко – веднъж пряко насочен към цитат от чуждото име (Гео Милев, Иван Груев, К. Павлов, Велин Георгиев, Венета Вълева, Стойчо Маджарски, Иван Цанев, Владимир Попов, Атанас Далчев, Веселин Ханчев и т.н.), и втори път – използван като заглавие на стихотворение, т.е. поставен в позиция: „Фьодор Достоевски“, „Микеланджело Буонароти“, „Анри Тулуз-Ботрек“, „Василий Кандински“, „Артур Рембо“, „Винсент ван Гог“, „Асен Разцветников“, но и априориичното „Данчо и Данте“. Жанрово отделно можем да посочим поемата „Кал“, посветена на бургаския поет Росен Друмев, и „Връх“, посветена на брат на поета Пеню Цонев, както и поемата „Аз и войните“, посветена на трагичната съдба в емиграция на другия негов брат Иван/Джон.

Цялостното въздействие на стихосбирката е за една, модерна съвременна поезия, която е съвременното толпа и близка до сърцето на обикновения читател. Защото това са изстрадали стихове на поета през различните периоди от живота му, частици от неговата лична автобиография. Поезията от „Машина“ е хигиенизираща, подобно на „Машина за чистота“ (2013); тя е метафора на хиената – духовна и физическа, която търсим в живота около нас; в живота и мъртвото, одухотворено и неодухотворено, духовното и сепитното. Но тази „машина“ е и етичният и естетически коректив, „монтиран“ свие у всеки от нас.

Йордан АТАНАСОВ, „Машина“, стихове, редактор Пламен Анакиев, ИК „Огледало“, София, 2023 година.

ТРИ ЕСЕТА ОТ РУМЕН СТОЯНОВ

НЕВОЛНИТЕ РАЗБЪЛГАРИТЕЛИ

Те, уви, без никакво преувеличение, са милиони. А за да съм точен: огромнейшото мнозинство днешни съотечественици, зер они ръсят ли ръсят все повече обуквени вносоти. Правят го без въобще да се замислят какви последици създават в езика нам насущний. А че и какво пък чак толкова сторват? Нищо особено: качуват, пишуват флери вместо листовки; колаборират, а не сътруднича, съдействам; корупционер, не покварител, покваряващ; все там подобни малозначности.

Наистина ли трябва да биам тревога, не раздухам ли нещата прекомерно? Де да беше тъй, щях искрено да се радвам. Нека премислим. Колко ще да са напълно излишните думи в съвременната ни реч? Такива, за които разполагам с наши тям читави съответки, даже повече от една (иновация, а не обнова, обно-

ЕЗИКООТСТЪП- НИЧЕСТВО

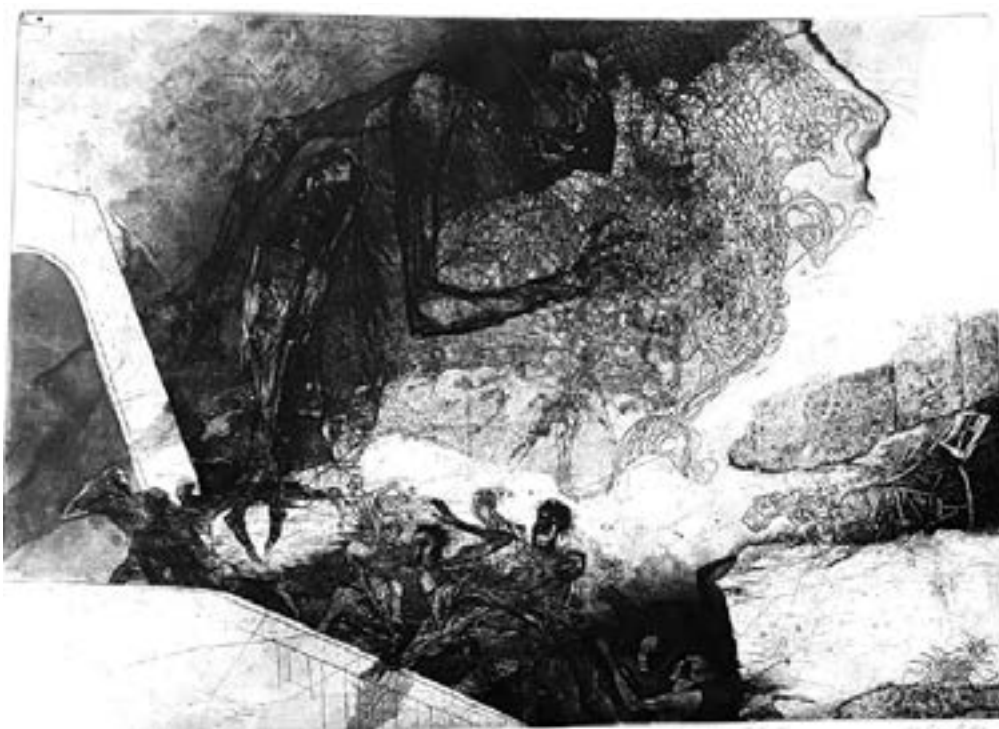
Брей, че и такова ли чудо има? Какво пък ще рече? Да, има, и то не измаймунлудите, а сред нас българята, не пръкнало само себе си, а вършено, кой повече, кой по-малко, от всите нас. Признавам си без бой, заглавното слово измисли го моя смиреност, значението му е съвсем ясно и не изисква обяснение, даже генерира* производни: езикоотстъпник, езикоотстъпничка, езикоотстъпница, езикоотстъпнически, езикоотстъпление. Разполагам с хубава, понятна, изразителна своя дума, обаче най-безжалостно я низвергваме (защо, защо, Божке мили?), та пробутваме навлячка инородна, зер шом е чужда, непременно превъзхожда тукашната. Кратко, неоспоримо, неопровержимо. Но и пол-туква накъм още по-изобличителните езикопредателство, езкопредател, езкопредателка, езкопредателски, езкопредателщина.

Явлението езикоотстъпничество съществувало кой го знае от кога, не от днеска и ношеска, ала неподозиремо дръзко, яко и особено зловредно избуя подир славния и героичен 10-и. То е пряка последица от патубните напъни за раздържавяване = разбългаряване на българите, на България. Важен дял в това престъпно и всеобхватно деяние представлява отбългаряването на езика нам насущний, засягащо всички негови носители, провеждано чрез българоенавиството езикоотстъпление, включващо личности, ала и общество, приизлило себе си в общество.

Да те назоват езикоотстъпник не е никак похвално, вина обаче аз нямам, просто назовавам ставашото пред очите и ушите ни. Казал съм го другатде, но ще повтори: ако ти, любомъдрий, узнаеш, че някой е изгонил от къщи своите майка, баща и е пусал вместо тях други двама, едва ли би одобрил постъпката, ще я осъдиш. А като изоставиш (чети прокуждаш) отечествени думи, какво правиш, мигар то не е съвсем същиско същото? Шо е родната ни реч освен нашият изказов родител?

Трябва откровено да признаем, изобличам личното и общностно езикоотстъпничество и да му се противопоставяме като нам полезен и неотменим способ да сме пълноценни, достойни българи, а не бездушни, раболепени послужковци. Съхраняването на езикостигатостта ни трябва да го разбираме = чувстваме = усещаме като важнейша част от своето и задржното българолюбие. Ето пример, сред безброя, как ти сам, на твои везни да разбереш си ли езикоотстъпник или не: шом вместо нямам представа; нямам понятие пред-почиташ нямам идея, не аз те оценявам, а ти сам показваш какъв си.

*На англобългарски поражда.

Худ.Иван Боцев, Графика

вление, обновеност), обаче ги пренебрегваме, избягваме, съвсем доброволно и убедено предпочитаме дошляци: защо ни е ръкопляскам, приветствам, шом ей го на аплодирам? Несъзнателно, ала факт: по този начин ушетаваме собствено казания български речников състав. И без да го изрично целим, пряко, лично подпомагаме той да става все по-малко български, подбутваме го към полубългарски, потчибългарски, англобългарски. Така, бидейки съвършено невинни в собствените ни очета, извършваме покушение срещу езика нам насущний, зер го променяме от български към растящо небългарски. Тоест погледнато откъм Вазовото „Език свещен на монте деди“ с наплива чуждици ние конкустваме, шом на дело утвърждаваме да бъде той все по-бързотечно-далечен спрямо родното нам словотворство. И без да го съзнаваме, сме разбългарителни, а по избор и обезбългарителни.

Напомянка за плитковостта: заедно с Православие и народотворчеството, словесността е един от трите основни, решаващи, съдобни, съкровени крепители на всебългарщината, съхранила нас от претопяване, изчезване, затриване по време на турското едва полухилядолетното владичество/робство/съжителство/присъствие. А ние, без да промислим какво е за нас, лично и обществено, езикът ни, го неспредамерно скверним = рушим.

Мигар прокуждайки слова от порядъка на оповестявам и замествайки го с анонсирам правим нещо полезно за отечествената езиковост, кой е то? Съблюдаваме синовно-дъщерна почит към завета буквен, оставен ни от деди? Без да си даваме сметка, намъквайки все повече излишници, не ли рушим нашия собствен велик завет? И защо тъй правим, какво, какво печелим, къде ни е ползата? Шом ставашото явно, очевидно, очевадно подконава устоите на всебългарщината, защо, защо го не само допускаме, но и доброволно, собственолично, чак охотно прилагаме?

Ако ние като особи сме вече слепи послепели, та не съзираме скверното посегателство срещу онова, което наричаме национална самоличност, къде са официалните учреждения: Институт за български език, Съюз на българските журналисти, университетски езикови катедри? Показателно, себизобличаващо ни е низвергването на (културна, национална) самоличност и злохулната

ключително сложен, труден, а е смехотворно лесен: вместо купешка дума (ре-стрикция) туряш наша (ограничение). Божичко, нима вече и туй ни се види мъчно? За да не укорявам поголовно все по-скъднеещи тукашняци, нека всеки сам себе си запита: аз как постъпвам? А досежно себуйствения населенчески срий/пропад, нима ден приближава, кога ще сме тъй оскъдни, че туканачка ще идват другоземци да видят жив българин? Ще бъдем показвани като рядък, изчезващ човешки вид? Ако ти, любомъдрий, си в разплодна възраст и без здравословни причини, оти не отчуващ дечия двенки, твоє производство или осиновени, одъшерени, че да отдалечиш с ей тонинко турист. дестинация жив българин? Моя смиреност, Богу слава, по милостта Му скоро ще облека дървения балтон и не ще видя тоя резилик.

СТАНИ

Мнозина тукашняци негодуват срещу изтичането на ръце, крака, мозъци по чужди чужбини. Моя скромност няма да обглеждам подробно явлението, само ще надърна от към две отдавна разигравани тебе предавания: Стани богат и Последният печели. Първото буди мое възращение още с наслова: да си, любомъдрий, чул, видял предаване, чнето заглавие гласи Стани добър? Или Стани умел? Даже помен няма от нещо сходно. Въпросите дълги програми, излъчени в най-гледани телевизионни часове, внушават: богатство над всичко друго, парата е важнейша човешка цел, поназайването е средство, водещо към туй въжделение мамливо. Нека бъдем искрени: шо за поназайванията са нужди да отговаряш на плитки запитванията от порядъка на в коя година излиза еди кой творба? В тия случаи нужна, достатъчна е осведоменост, а не истинско знание, то разкрива, ако е пълноценно, причинно-следствени взаимоотношения, а тях къде ги в тия питания, отговаряници?

Съвсем същото важи за Последният печели. Самото присъствие на тоя глагол издава жад за придобиване на банкноти. Мигар случайно и в двете упоменати предавания водещите ги зъб, ни резец, ни кучешки, ни ктнически, не обеляват за някакви си там добротворства, човешини? За да изтъкне участник в надпреварата, нужни са му четири качества: услужлива, бърза за памет; широка осведоменост; желание да се покаже екранно; щение да придобие парици. Ето в какво си възниктаваме людет от вси полове, деца, младоци, дъртоци. А същевременно лицемерно тъжм, че подрастващи/подриващи гледат да отидат по други страни, зер там ще им се заплаща твърде по-читаво, това е решаващото условие да си видниат чукалата. Нивгашния славен възрожденски зов на полу роду целенасочено и неотстъпно б'е скверно изпоначен в демократясалата уродливост на полу дажбо. И в туй зловредно загърбване на нравствени ценности трябва общество и личности, всеки поотделно, да си зададем неприятния, често уличващ, разобличаващ въпрос: аз, аз подкрепям ли тая позорна мезкопромянка? Защо при толкова многок/анализи дейности няма, колкото от кумова срама, едно-единичко-единичко-едничко предаване Стани българин? Пропуск? Недоглеждане? Виж ми окото, особено едното: демокретенсалото.

ДА СИ СПОМНИМ...

Блага Димитрова

(1922 – 2003)

ВСИЧКО

Имаш младост и хубост.
Цялата си една усмивка.
Даже дърветата те харесват
и те прегръщат със сенките си.
Рамото ти изгрява
като новолуние.
После – като пълнолуние.
И догде се озърнеш –
нямаш младост и хубост.
Какво ти остава?

Имаш любим и нежност.
Цялата си една тръпка.
Стъпваш по звездният свод
с тънки, звънливи токчета.
И под стъпките ти угасват
една по една звездите
като сгазени фасове.
Докато тупнеш на земята.
Нямаш любим и нежност.
Какво ти остава?

Имаш талант и воля.
Цялата си една факла.
Нощем безсънно светиш,
търсиш в тъмната пустош
нещо такова, което
никога, никъде, никой...
Тъкмо да го откриеш,
факлата гасне и пуши
и се превръща в главня.
Нямаш талант и воля.
Какво ти остава?

Имаш дете и радост.
цялата си една грижа.
Водиш бъдещето за ръчица,
учиш го да бъде послушно
и да не тича много напред,
за да бъде по-дълго твое.
Докато ти го грабне от ръката
болест, война или любов,
или безкрайният път...
Нямаш дете и радост.
Какво ти остава?

Всичко да имаш, нищо да нямаш.
Цялата да си една шепа.
Всичко да даваш, нищо да вземаш.
Да се загърнеш зиморничаво
в самота като в излиял шал,
майка си да повториш на прага,
всичко да спомняш,
всичко да посрещнеш,
всичко да изпратиш.

Всичко.

Това ти остава.

ПЪТЯТ ДО ТЕБЕ

Дълът беше моят път до тебе,
търсеше те цял живот почти
и през жадни срещи лъкатуши,
на които идваше не ти.

И догдето стигна твоя поглед,
сенки прекосих и шум нелеп,
но през себе си пропусках само
чисти тонове – заради теб.

Аз изплаках всяка твоя ласка,
браних я преди да се роди,
и отглеждах срещата ни бядна
търпеливо в своите гърди.

Дълът беше моят път до тебе,
толкоз дълът, че когато сам
ти пред мене най-подир застава,
теб познах, но себе си – едвам.

Бях събрала толкова пространства,
тембри, аромати и копнеж,
станаха бях толкова безкрайна,
че ти трябваше при мен да спреш.

Дълът беше моят път до тебе,
а за кратка среща ни събра.
Ако знаех... Щях отново този
дълът път до теб да избира.

Худ. Нено Бакалски, Видимо невидимо

ЗА ЕДИН МИГ

Съсредоточи се! - ми шушне дървото. -
Всърцевини се!
Не се пилей насам-натам,
не се търси все по-далече,
не бъркай дугане с литване!
Вкорени се!
Устои не значи застой.
Бронирай се в ризница от вятър.
В обръч от безкрай се всади.
Изправи се под косия дъжд.
Вдрени се! За един миг застави
Веселената да спре своята въртележка
и се огледай:
Къде си? До кога си?
Ти кой си?

ГАРВАНИ

С бавните си трамваи крила
гарвани закриха висините...

Беше тежко, много ме боля,
ала свикнах с низините.

Ти защо изгря, забравен ден.
Пак се вдигнаха нагоре върховете.

Пак ме вика пътят изранен...

Как да тръгна
с толкоз гарвани на раменете...

Жеко Христов (1936 – 2003)

С ТОВА СЪРЦЕ ДОБРО...

С това сърце добро и милостиво,
къде си тръгнал в моя свят?

Шурче наднича боязливо
от лукнатиците на каменния град
и пее своя тъжна песен...

Да беше усмирил ти жаската за пир.
Ей виж, наоколо те чака само есен...

И тук под стряхата
на ищурчовата песен
подслон и ти да наидеш най-подир...

ЩАСТИЕ

Просто ти е хубаво, когато знаеш,
че за тебе мислят някъде в света.
Просто по-големи пътища чертаеш
и живееш някъде отвъд нощта.
В разговор със слънцето

минава времето.
Семе доверяваш на добра земя...
И не мислиш в есента какво ще вземеш,
но ще има на трапезата цветя.
А пък има ли цветя – и хляб, и песен
свойто място ще намерят там –
и приятели до теб ще седнат.
Аз по-друго щастие не знам.

АНТОНИЯ, КАПЧИЦА БЯЛА РОСА

Зюмбюлена клонка се къриш
под капчица бяла роса.
Антония, детството свърши.
Чета го по твоята коса,
по удара на двете ни чаши,
поставени чинно
до хляба и бучката сол
във дългите вечери наши.
И по разстоянието го чета
от твоя до моя стол,
от твоят до мойто чело
и по песента
на нашието легло...
Антония, детството свърши.
Под капчица
бяла роса
зюмбюлена клонка се къриш.

СТАРА ЗАГОРА

Че те обичам, древен град,
не знам така ли трябва да доказвам...
Но всеки камък, от коравата ми длан
излитал откъм места омразни,
от твоята земя съм къртил.
Най-радостно във тебе съм се смял.
Познавам твоите живи,
твоите мъртви,
познавам ножа ти и хляба бял,
трапезите ти, твоите гости...
Когато съм изубвал капката кураж,
нао твоите навета прости
съм се надвесвал от последния етаж...
Ала из улиците прави и зелени
съм тръгвал пак изправен, твърд.
Защото който в теб живее, като мене
не знай какво е лесна смърт.
Отново ако трябва да докажа
какво е хубост на света –
ще соча ръста ти висок и снажен
или звездите ти в нощта.
Дори не зная колко те обичам.
Но с друг аз твоя въздух не сменях.
И снощи пак във тебе коленях,
за да напиша тоя стих.

ЗВЕЗДИ, ЗВЕЗДИ...

Звезди, звезди...
Самотни като мисъл
не облечена във думи още...

Звезди, звезди...

Далечни и студени като глас
все още не извикал скъпо име...

Звезди, звезди...

Души човешки,
падащи в дълбоки нощи
пред очите ми –
от загадката ви удивени...

Звезди, звезди...

Какво ли искате в нощта дълбока
със мен да споделите?

Виолета Бончева

СЕПТЕМВРИ –
този месец на предел,
с мъглявини, извиращи от свода,
с преметнат шал, оранжево – зелен
и с шапка на моряк,
подпрян на борда.

И кораби, кръстосващи навред,
и брегове, в очакване сънливо,
внезапните среднощни ветрове
със аромат на студ и на горчиво,

разлистена надежда за любов
на бродещи под залеза сирени,
и лодки на крайбрежен риболов,
които тръгват рано през септември. ..

И дъжд, обилен дъжд –
познат и друг,
разсичаш въздуха като със сабя.
Упойваш дъх на дюли и мавруд...
И лятото, което в теб догаря.

Йордан Пеев

ДИХАНИЕ

Какво ли ще остане подир нас:
тетрадка пълна с обичливи срички,
очакване в несбъднатия час
и трепет след хлапашкото ни
вричане?!
И сенки от поредния копнеж
в наивния ни опит за щастливи.
Лирична жар превърнала се в скреж
от погледи без страст и съпротива.
И куп неизживени суети,
разпръснати на времето във скута.
И вечния Сизиф ли ще си Ти,
и колко още камъка ще буташ?!
И само миг след сетния ни час,
отлитнало в безкрайността дихание
ще отпечата в пепелта под нас
Светулка и Човек в едно събрани...

Мира Дочева

УЛИЦИТЕ ще са вечно прави.
А липите пак ще разцъфтят.
Само ние с теб ще сме далече.
Ние ще сме тръгнали на път -
там,където ще витае радост,
там, където няма грозота.
Ще ухае на смокини само
и ще има много красота.
За ръце ще се държим и никой
няма да ни каже, че не може.
Да си мисли кой каквото иска
ти благослови и прекръсти ни Боже.
Ще вали дъждец звънлив.И нека!
Ще сме ние леки и безплътни...
Ще вървим по лунната пътека,
до безкрая ще сме вечни спътници.

Живка Барова

ТИ ЗАМИНА

Тревите след теб пожълтяха
от бели, среднощни слани,
дърветата с плач оголяха
и бързо денят се смали.
Прикрит зад своята маска,
ти пое по пътека без брод,
негоден за обич и ласка
в своя изгубен живот.

От допира с теб ми остана
усещането за ураган,
душа от обиди издрана
и дом от чувства помяна.
Ти замина с камък в ръката,
тъмен и с дъх озлобен...
Господ да пази жената,
която ще срещнеш след мен.

1 ОКТОМВРИ - ДЕН НА ПОЕЗИЯТА

Мина Иванова

* * *

Днес ще рисувам тишина.
Синя и простряна до небето.
Ще събирам крехки семена
от надежди, литнали далече.

Топла ще е лятната земя,
мълчаливо ширнала прегръдки.
Пътят е разляна светлина,
закопняла за познати стъпки.

Някъде, сред чужди гласове,
тихият му зов ще те събуди.
И вълна от южни ветрове
ще надигне спомена прокуден.

Времето ще спре. Ще се смалиш
до тревина, кротната край склона.
И, внезапно тръгнал, ще вървиш
към единствената си Голгота.

Ще се спъваш в погледи от лед.
Дните ще са дълги като вечност.
Глас на птица, облак и небе
ще те водят в пътя ти далечен.

И когато стъпиш, опелял,
на земята твоя, в кръг от злато,
ще се срещнем, с дъх на облак бял
пътят светъл, аз и тишината.

Худ. Нено Бакалски, Евридика

Даниел Александров

ЧОВЕК БЕЗ ВИЗА

Хиляда и едно „Защо?“ преследват ме отвъд ефира,
надзъртат в моето око, но аз мълча... Дори не спирам.
Пред мен, като на кинолента, минават моите дни и нощи,
а аз, застанал пред момента, стоя... мълча... и чакам още.
На края нищо не излиза –
аз съм „човек без виза“.

И всичките „Защо така?“ все неуморно ме преследват,
разкъсват моята душа и там остават да беседват.
Разарват моите стари грешки. Размазват моето лице,
поглеждайки ме със насмешка:
-Ти... Как я мислиш?! Накъде?!

От тебе нищо не излиза!
Ти си „човек без виза“!
На прага съм на любовта. Пред мен минават млади, стари
и всеки бърка в радостта, и всеки граби със камари.
Разливат весел смях на пода, във шепи щастieto носятят
и всеки гледа своята изгода, а аз не смея да изпрося...
Защото всеки ме познава... защото нищо не излиза...
АЗ – съм човек без виза!

Лъчезар Селяшки

ИМАМ

океани време имам
днес какво ли днес остана
само ехо хладно ехо
от прибои листопаден
всички маси са безлюдни
и лъщят като потири
и догарят като свещи
твоите последни думи
по замръкнали клавиши
край реката без ръката
ти любима е студено
днес аз нямам друга грижа
освен тази да опазя
слънцето в цветята летни
и една пчела която
със крипцата си небесни
се старее да не гасне
есенната жар на дните

Георги Икономов

ПОРЕДНА РАВНОСМЕТКА

Не искам вече нищо от живота.
Единствено – за близките си здраве.
Мечтите ми се сбъднаха, защото
нашепваше ми Бог, какво да правя.

Избегнал алчност, злост и сребролюбие –
стараех се законът Му да спазвам.
И съм щастлив, че пътя не изгубих.
и всеки ден на слънцето се радвам...

Благодаря ти, Боже – ти си ми опора!
А както казах – искам само здраве.
И ако може – щастие за всички хора,
та този шантав свят да се оправи!

Ива Стефанова

ЛІТНО МОМИЧЕ

Лятно момиче в мене бушва –
с устни-малини за късите нощи...
Всеки миг иска то да празнува
и да се радва – и още, и още...

Топло морето край мене се гали,
тихо вълните си шепнат по плажа.
Мълком Луната светулките пали...
Хайде, елате – ще ви покажа!

Лятно момиче в сърцето си нося –
шуро и весело, с пъстра премяна!
Бързо то почва танците босо,
нищо, че другият още го няма!

Лятно момиче и в тебе е скрито –
ето, с усмивка в очите наднича!
Иска да хвърли искра към мечтите
и да обича, пак да обича!...

Иван Иванов

ИЗЛИШЕН СТРАХ

Понякога със страх си мисля
в средата на последното си лято,
на клонче сухо ще увисна -
без капка есенна позлата.
И никога не ще разтворя
докрай на чашката цвета.
С тревата да се наговоря,
в небето да се извия.
Разтвориш на нощта окото,
да бъда в нея светъл знак.
Да бъда вечно този, у когото
смехът се лее като в детски влак.
Страхът навярно е излишен
в дървото, имащо мъзга...
Извадих ножчето предишно
и свирка пак направих на сина.

ОТКЪС ОТ РОМАНА НА БОЙКО БЕЛЕНСКИ „АЗ СЪМ КАЛОЯН ТЕРТЕР“

В първите дни на месец гуден (Ноември) българската войска, предвождана от Светослав Тертер, се насочи на юг.

До царя неотлъчно излязше слугата му Станой. От него лъхаше честолюбие, но и покорност. Гледаше го с очи на върно куче, но понякога си застъпваше езика. Скулите му бяха покрити с косъмчета, които преливаха в добре очертана и гъста брада. Обикновено весел, бодр и прекалено бърлив, готов да бъде във всеотдайна услуга на своя господар, той бе много прилепчив, чак дотегливи. Двямата до такава степен се бяха следи ведно, че в повечето случаи Светослав не го забелязваше. Но сега направо не се издържаше:

– Защо тръгнахме по никое време? Наближава месец студен (декември), след него – ето ти колоджет (януари)... Накъде така сме се забързали, твоето величество, императорът ли ни чака на софра и вече закъсняваме?

– Мислиш ли, че Вихрогон ще издържи този дълъг път? – направи се, че не го е чул Тертер.

– Ако опрем на река, по мост ли ще минем, или ще я преплуваме, че вече мраз ще свие, а пък аз други дръжкия нямам...

Върпосите следваха един след друг. Станой все нещо мелеше като армомелка. Затова царят не издържаше:

– Ще ти отрежа езика, лапачало! – каза му свъсен. – Тебе ръце са ти нужни, а езикът ти е излишен, идва ми повече!

Върпек това си помисли: Ето човека, който никога няма да не изостави и непрестанно ще се грижи за храната и постелката ми, за коня и оръжието ми. Очите му се изпълниха с влага от благодарност. Мерзесее му, а дишане някак по-леко, по-свободно.

Вече двамата рядко пътуваха сами и това гневеше Станоя. Преди той се чувстваше като близък и незаменим другар. Ако трябва да се пробива път някъде, слугата вървеше отпред, като размахваше ръце, свити в юмруци, удрише или изтласкваше. После се научи да вика:

– Сторете път на величието!

Но по-късно вече с тях имаше и стражници, пред които тъпката сама се разтваряше. Така от известно време тръбеше да дели всеотдайността си с шепя охранители и с техния предводител Вардан. От царя, освен него, не се отлъчваша нито знаменосецът, нито тръбачът, а това хич не му подаваше. По повод на Вардан Станой си мислеше: И този е избран по името. А моето какво е? – възмущаваше се – Станой. Ще си помисли светилото, че все на почивка ме тегли...

Вардан имаше широко, грозно лице, надупчено от шарка. Почти нямаше врат. Главата му стоеше като че направо върху раменете. Това даваше повод за обиди и насмешки от страна на Станой. Светослав забелязваше настроеността на слугата си, но не вземаше страна.

Прескокоха Хем. Същинската част на сарката и столнината бе добре защитена от тази естествена твърдина. Тя бе трудна за преодоляване дори през лятото. Като се въртеше наляво и надясно върху седлото, в зависимост от движението на Вихрогон,

царят ту издържаше, ту изоставаше, но често-често махаше с ръка да побързат. От време на време придърпваше юзите, конят ситнеше, извържаше глава и задница на една страна, дори тръгваше назад, като пръхтеше с разширени ноздри. Тихо извиваше. Покрай тях колоната се нисеше.

Стигнаха равнината. През пролетта тя бе разделена на жълти и зелени квадрати, правоъгълници и полосо от житни класове и килими детелина. Почти нямаше възвишения, а само тук-там стърчеше по някое самотно дърво. И така – чак до хоризонта – обширно пълно море, което се люлееше от вятър. Рекотата отдавна бе събрана. Пътят пресичаше стърнища и пожълтели от сланата ливади. В стърнищата се ежеше стъбълца и все още блестяха като позлатени. Тревата, макар и съсухрена, съскаше и решеше като сърп.

Царят оставаше верен на корените си, но се беше сраснал със земята, която го бе родила и открила. По съзнателно и дух бе българин, който мислеше за род и родина. Той навлезе в ливадата и стигна до угарта. Пръстта лепенше по копнатата на коня. Усещаше се, че е тлъста, класява, плодородна. Струваше му се, че иска да го задържи. За да притежаваш тази татковина, първо трябва да умееш да я защитиш – помисли си.

Войската, обшита в мед и желязо, мина като вихър през Лардея, но не се задържа, а продължи към Дъбилин (Ямбол, наричан от ромите Диампол).

Изненадата бе всеобща. Ромите не смогнаха дори да изпратят вестители до съседния град, където си бяха насочили българите. Тертеровици се съсредоточиха срещу крепостта. Виждаше се, че наоколо селяните до последния момент са обработвали земята и са засели полето, затова Тертер повели да се пазят есенниците, тоест готовите да покълнат посеви.

Всеки град се стремеше да прилича на по-големия си събрат: Дъбилин на Адрианопол, Адрианопол на Солун, Солун на Константинопол. Дъбилин имаше подобие на форум, храм – и даже не един, главна улица, пазар... Между бойниците гъмжеше от народ. Страхът бе събрал населението по стениите заедно със защитниците на твърдината. Българите вече бяха толкова близо, че без мъка различаваха всеки индивид поотделно и не се притесняваха, че ще бъдат забелязани – дърветата и храстите още ги прикриваха.

Момчета пълно да обградят крепостта, да прекъснат водопровода, но така обсадащата щеше да се проточи с месеци. За да разчиташ на жаждата, глада, болестите е нужно търпение, а търпение мизийците нямаша.

Царят повика писаря и му продиктува послание до кастрофилакса на града. То звучеше доста ултимативно – да предаде крепостта, за да се съхрани целостта ѝ, като обещавахе и косъм да не падне от главите на жителите на Дъбилин. Прикрепиха листа към стрела и боец я запрети зад стените на града. Не след дълго от там долетя камък, увит в пергаментно платно. Това бе отговорът, изпълнен с ругатни и закани, подписан от кастрофилакса Михайл, който веднага бе поискал помощ от Адрианопол. А това стана така: запалиха три огъня върху най-видната част от крепостната стена и няколко пъти гаснаха средния. Това бе сигнал, че са в беда. Дъбилинчани все се взиреха към хоризонта с надежда в далечината нещо подобно да проблесне, но тъмната необезпокоявана се съствяваше.

Царят се вбеси, но не повели веднага да удари твърдината.(1) Трябваше да се подготвят.

– Утре ще нападнем Диампол. Стените са яки, ще ни озорят, а не искам да се задържах, за да изненадам подкрепленията, които ще проведат насреща ни... – каза пред Военния съвет Тертер.

– Значи няма да я обсаждаме? – попита някой.

– Ще се бием като лъвове и ще сринем тази скална грамада! – обади се хилядни-кът Данило Бик, който в окосмяването по главата наистина приличаше на животно, но повече на лъв, отколкото на бик, защото нямаше рога.

– Брада парска – глава воденичарска! Какво можем да направим без стенобойни машини? – скастри го Тертер. – Ще наблюдаем на южната порта. Тя като правило е най-слабо защитена.

– Точно затова те ще очакват удара именно там – предложи Арчо.

– Ще ми се да надхитрим кастрофилакса и хората му... – размечта се Тертер.

Не разставиша стан, както обикновено се прави при обсада. По-късно пред строя царят попита:

– Кои знаят гръцки?

Повече от дузина вдигнаха ръце.

– Вие останете, а другите нека се стягат за предпоставя бой. Свободни сте!

Строят се разтури, но организирано, по дружини, а избраниците се събраха около царя и протостратора. Обясниха им какво се иска от тях и те приеха задачата си пристърпе.

В останалите часове до шурма Тертер все мълчеше, но умът му не почиваше, кроеше нещо. Заговореше ли го някой – той правеше знак да не го разсейва от мислите му. А Станой извади продълговат шупсет камък и с бързо привычно движение започна да точи резца на двете саби и царския меч. Когато прибора бруса, избрера лъскавата стомана на двусторото оръжие със стиска сено и замаха.

Изостренят резец извистя и разсече близката фианка като сламка. Над нея облаците късряха, а в подножието ѝ тревата бе сменила цвета си. Все едно залезът я бе затиснал и тя полагаше върху земята.

По тъмня доба на подстъпите думнаха огънове, зачуха се звуци на гъдулки, на гайди и окарини. Задумкаха тъпани. Надигна се врява, прелеля в танц, предимно хоро. Само стражите стърчаха безпричастни. Беше късна вечер, когато горнякът към Хем набираше сила и разгонваше облаците, за да лъсне звездното небе. Време – тихо, меко, някак спотане. Царят се вгледа в Луната. Надяваше се тя да е в подходяща фаза – ококорена, преди разсип, защото според гадателите-исновидни всяко начинание, захванато тогава, се увеличава със сполука. Високо в звездното небе прелетя комета. Беше огнена и с опашка, наподобяваше жена с развята коса.

– Това е божие чудо, небесен знак... Какво ли всъщност? – попита Станой.

– На кръв е...

– А може би на загуба...

– Не бди неспимств, пепел ти на езика!

Царят погледнаше с ненаситни очи крепостната стена и имаше чувството, че острият му поглед може да размести каменните блокове. Толкова силно бе желанието му да проникне зад тях. Вятърът духаше в тази посока.

– Запалете клад! – разпореди се той.

Струпаха греди и клоанак на малко повече от хвърлей със стрела от стениите. Огньовете се разгоряха, станаха бушени. Покриха ги с мокра шума. Запушиха. Димът бе гъст и лютлив. Очите на войниците между бойниците започнаха да сълзят. Това даваше предимство за нападателите.

– Сега ние държим врага в ръцете си, ала крепостта още не е наша – каза Арчо.

– Но ще бъде! – уверено пророкува Тертер. Появиха се и облати. Месечината се скри в тях. Остана дълго да свети в тъмнината само глещата жаравя. Така българите скриваха разположението си под тъмната наметка на нощта. Тишината ставаше все по-властна. При все че бяха зад яките стени на своя град, ромите се чувстваха в ръцете на мизийците и се бояха от тях.

Към полунощ шумът започна. Българите се разтвориха като ветрило и запристъпваха внимателно напред все едно се питаха какво им готви врагът. Настъпваха, но не настоя-

телно, а някак вяло, без охота и стръв, като носеха стълби, при това недостатъчно количество и много по-къси от височината на стената. Нагрялата смола върху крепостния зид вреше в казаните – защитниците не ѝ даваха да изтине. Каменометите изстрелваха своя смъртоносен товар, но редците на българите бяха доста разредени. Така повечето от гюлетата надаху в празно пространство. Стрелите и копията също рядко поразяваха нападателите. В жките плетени ризници остриетата се чупеха като клечки.

Мизийците стигнаха крепостния ров, който бе пълен с вода, но това не ги спря. Преодоляха го. Оприха до стената, вкопчиха се в нея, но не се превърнаха в прилепващ мър. С голи ръце камък не се откръпва. Отгоре им хвърляха гореща смола. В битката, която до момента се водеше около твърдината, ромите се държаха достойно, но гранитната роме не можеше да ги спаси от погрома.

Неочаквано българите се отърколиха назад. Плахоотко озадачи защитниците на твърдината. Беше доста притъмняло, но това не попречи на дъбилинчани да разберат, че неочаквано българите се прегрупираха и масирано се насочиха към западната порта. Във всичко го чувстваше сила, ала спотане. Пробивът стана именно там, откъм другата незашитена част на града. Лавината се устреми напред и навлезе вътре. Започна страшна сеч на съпротивляващите се – униформени и цивилни. Ромите не можаха да се противопоставят и кастрофилакът бе принуден да предаде твърдината.

Хитростта и лукавството бяха издигнати от византийците в апогей, но видимо българите не им отстъпваха в своята природна интелигентност и находчивост. По-късно покорените разбраха как мизийците са ги изиграли. Част от българите, преоблечени като гръцки селяни, бяха проникнали в града. Те се готвеха да изненадат врага и успеха ли, основните сили щяха да им се притекат на помощ. Сърцата биеха силно и нетърпеливо. В уречения чак маскираните воини безоръжия привратната стража.

Слъбкът бе кратък, но страшен. Отвориха портите и дадох път на своите да нахлуят в твърдината. Обезумяващ ужас обхвана защитниците на крепостта и те се отдалаха на панника и сляното ожесточение. Ромите се сражаваха не за да победят, а за да се спасят. В тази свирепост и в тъмнината често извиваха свои.

– Да си върнем едно за сто! – призоваваха някои, но Тертер ги възпри:

– Не забравяйте, че повечето са наши луде. Ние възвръщаме родни градове, родна земя...

Българският цар влезе в града тържествено. Изплашените жители, които толкова бяха треперили какво ще стане, се преклониха, а другите – сънародници на победителите, се втурнаха с шумна радост да ги посрещат като свои спасители.

Сред зулумите, които съпътстваха всяка война и погрона над падналата твърдина, имаше и човешина. Повелителят-победител не искаше да превърща местното население в свой враг, затова призоваваше благосклонно да се отнасят към покорените. Въпреки това стенания и вопли огласиха града. Тук-там зезаха разбити врати и счупени прозорци, по дворовете лежаха безжизнени тела.

За наглостта на Михайл Тертер не прости. Доведоха кастрофилакса. Той се завтече, хвърли се да целува червените ботуши на Светослав, после падна на колена и започна да моли за милост. Тертер не слезе от коня си. Заобиколен от охраната, той се спря и с превъзходство, отвиско, изгледа превелика в своя враг, затова призоваваше благосклонно да се отнасят към покорените. Въпреки това стенания и вопли огласиха града. Тук-там зезаха разбити врати и счупени прозорци, по дворовете лежаха безжизнени тела.

Първата работа на Тертер бе да наложи българската власт. Царят назначи управител, а той подбра началници за отделните служби.

– Не искам да си създавам повече врагове от тези, които имаме преди нападението! – каза категорично победителят и припаде Лардея и Диампол към Корвунска област.

Царят извади меч си и с един замах съсече кастрофилакса. Главата отхвъркна на крач-

ЗА СТЕФАН КИСЬОВ И ТРУДНОТО ПЪТУВАНЕ КЪМ СЕБЕ СИ

Прозата и драматургията на СТЕФАН КИСЬОВ са средоточе на плодотворни тенденции и интересни развойни процеси, рядко срещани се впоследствие. Това ги прави притегателни и любими за всеки уважаващ себе си литературен изследовател.

Доказателство са романите му „Джубокс“ (1996), „Не бъдете сомнамбула!“ („Никъде нищо“, появили се залпово през 2000 г., великолелната трагикомедия, съставена от 13 миниатюри „Гларуси“ (2002), последвалит, оспорван и превъзнесен, роман „Екзекюторът“ (2003), за който на 24 ноември 2004 г. Кисъв спечели голямата награда за най-добър български роман на 2003 година от фондация „Вик“, след което ни изненада с трагикомичните си мемоари „Един сервитьор в резиденция Бояна“ (2004), последвани от романите „Твоего име е жена“ (2007), „Войорът и квартиранката“ (2008), „Тайната на рицаря Капулети“ (2011), „Азбучен роман“ (2015), „Житиенесецът“ (2022) и сборникът с разкази „Нощта на удавниците“ (2012), изпълнен по традиция с абсурдни ситуации и геора атмосфера.

Произведенията на Стефан Кисъв продължават търсенятия на т.нар. инфантил-на проза от преди три десетилетия. Дори може да се каже, че той е един преобразен и възкръснал Росен Босев – това личи от прочитна на неидеалния му роман от 1988 г. „Котарак на един крак“, появил се на прага на новото хилядолетие с поредните новаторски амбиции за обновяване и освежаване на родината изцяло словесност. Най-оръжко той демонстрира търсенятия си в писмата „Един сервитьор в резиденция Бояна“ – драми и перзобирателство в семейството на циркови артисти, премезжия в казармата, запланиващи го с изнасилване, срещания с органиче на властта, които го превръщат в чистан-ликвидатор на найнеистински дисиденти, но му позволяват след екзекуцията на Георги Марков да лети в космоса с Валентина Терешкова, за да се види на финала на житието си като желан герой на самия Стивън Кинг...

В „Твоего име е жена“ алтер егото на Кисъв Симеон се разделява между две красиви жени – францужойката Кристина и американката Елтън и е разкратчен между България, Унгария, Русия и САЩ, докато във „Войорът и квартиранката“ през новото хилядолетие и не много след презомната 1997 г. рускината Татяна заема мястото на Елтън... Героите на Кисъв винаги стигат до гранична ситуация, изпращат се пред сакраменталния избор ТАМ или ТУК и преуместено предпочитат неземното причесване в мизерната, но обичана България. В „Никъде нищо“ на помощ е привлечен мелодраматичен детайл (болната сълзуца на Калин - Елтън), в „Не бъдете сомнамбула!“ отново бля възврънат българското си име и своето поданство. Затова веселбата на победителите беше по-буйна и продължителна, а скръбта по малчината загинули се потоци в морето от радост на множеството.

Първата работа на Тертер бе да наложи българската власт. Царят назначи управител, а той подбра началници за отделните служби.

– Не искам да си създавам повече врагове от тези, които имаме преди нападението! – каза категорично победителят и припаде Лардея и Диампол към Корвунска област.

му, модификации на съвременната ни гапновщина у нас - „Не бъдете сомнамбула“, „Екзекюторът“, „Гларуси“, „Твоего име е жена“ и по Европа - „Никъде нищо“, към които авторът изпитва органично и убийствено-саркастично отхвърщане. Опусите на Кисъв бържат сметка за постиженията в авантюрно-моралистичната литература, където се открояват фигурите на Борис Шивачев и Яна Язова, фиксирайки като в криво огледало поредния горчиво-несполучлив опит за реализация на българската мечта у нас и по света. Като мечтател по морето, келнер на хайлайфа в НДК и резиденция „Бояна“, сервитьор в цюрихския хотел „Европа“ или като убиецът на социализма в „Екзекюторът“. А контурите ги е очертал същият Алеко Константинов преди 130 години - интерпретация в и с Европа чрез серия от трагикомични усилия като гаранция за евентуален простеритет в родината. При което Западна Европа и САЩ се явяват не само мечта и пример за подражание, но и трамплин за бъдещи успехи у нас.

Кисъв натоварва творбите си със солидни философски прозрения, споделяйки ги с класическите повествования за инициация и адаптация, формирани европейския идеал, но оказали се невъзможни за неговия алтер его - независимо дали се казва Чарли, Сомов, Калин или Стефан Гачев. Келнерът Сомов е наследник на митичния Алексеев персонаж Ганьо Сомов и търси място под слънцето между Стара Загора, София и Ню Йорк. Сънувайки наяве, той броди по страничните на романа „Не бъдете сомнамбула“ като напиешикс Форест Гъм, съблсква се с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва толетната в резиденцията на Надежда Михайлова и като истински Костурцов лунатик буди през нощта Бил Клинтън, за да го черни с кафе! Сомов търси опора при верния си приятел Стоян Георгиев, но не успява нито да забомете (крабките от масите на баровете са жалка дававера), нито да спечели семейно щастие (с Тодор Живков, Рихард фон Вайцекер и Рихард Майлс, показва

АДРИАТИКА В ПОСЛЕДНИТЕ ДНИ НА ЛЯТОТО

Групата от 45 човека тръгна рано сутринта от София за бреговете на Адриатика. На границата със Сърбия си изключваме телефоните, пътуваме по новата им магистрала, която построиха за няколко години, а отсечката от София до Калотина така си стои незапочната. Стигаме транзит до границата с Босна и Херцеговина. Ще нощуваме в Сараево. На другия ден – пешеходна обиколка с нашия екскурзовод Йованка, и свободно време по тесните криви улички, където има всякакви сувенири, които могат да се намерят и в Ориента, и в Истанбул. Нестандартни сувенири – патрони, от които са направили химикалки, танкетата и какво ли не... Гледката се допълва от минаретата на джамията, и от забудените жени и девойки по улиците.

Местен екскурзовод – Ядренка, ни разказва за атентата срещу ерцхерцог Фердинанд и съпругата му, застреляна по погрешка, за която непълнолетният убиец съжалявал... Старата джамия, медресето (училище), в което и сега се обучават момчета и забулени с фереджета девойки. Градът има ориенталски вид, мюзейнът пее от минарето в определените часове, има малки кафенета и ресторанчета, площад с фонтан и много гълби. Наблизо по главната улица минават трамваи, всичко си тече мирно и тихо, сякаш спомените от войната преди 30 години са забравени... А тогава са загинали над 5000 мирни жители и над 9000 войници и от двете страни. Четири години снайперистите са стреляли по минаващите; тук е жива още историята за босненските Ромео и Жулиета – Бошко и Адмира, застреляни на един мост и погребани заедно, макар че тя е мюсюлманка, а той – християнин.

Преди да тръгнем, изчакаме час и половина една госпожа от Шумен, която е изпуснала автобуса, но внучката ѝ с приятели си я докараха с кола до Сараево – на 1000 км от България, само и само да разгледа хубостите на Адриатика!

Следваща спирка – град Мостар. Известен със стария си каменен мост от 16 век, включен в списъка на световното културно наследство на ЮНЕСКО. Мостът на река Неретва е построен през 1557 – 1566 г. от османския архитект Мимар Хайрудин по времето на Османската империя и оттогава е символ на града. Дълъг е 30 м и се издига на 20 м над Неретва в най-високата си точка. На 9 ноември 1993 г. мостът е разрушен по време на ожесточените сражения между босненските мюсюлмани и хървати. По-късно е възстановен с общите усилия на двете общности. Подложени сме на изпитание – улиците и самият мост са с настилка от речни камъни, толкова излъскани от хилядите нозе на туристите, че се пръзалиме като по лед. Благополучно стигаме до средата на моста, а там прав до перилата стои атлетичен местен момък и чака да му съберат туристите 25 евро, за да скочи долу в бездната. На връщане го няма вече, явно е скочил или се е отказал, а долу по реката се движат надуваеми лодки със смели туристи, нещато като рафтинг в по-спокойни води.

Вечерта по тъмно стигаме до град Неум, единственият излаз от двайсетина километра на Босна и Херцеговина до морето, което виждаме чак сутринта. Синьо и спокойно, езеро, а на запад има други острови и полуострови, които спират вълните. Очаква ни далечен път – през две граници – с Хърватия, и после с Черна гора към град Котор. По пътя спираме за час до град Пераст, за да разгледаме два оригинални острова – „Свети Георги“ и „Богородица от скалата“. Първият е с високи крепостни стени и манастир от 12 век, скрит от високи кипариси. До втория отиваме с малко корабче. Всъщност той е изкуствено изграден от местните жители. Легендата разказва, че двама братя рибари уловили в мрежите си от морето икона на Света Богородица. Извила се сила буря. Братята стигнали невредими до брега и решили да издигнат цял остров на мястото, където намерили иконата, и храм, посветен на Богородица. Денят бил 22 юли 1452 година. Половин век

жителиле трупали камъни и останки от кораби на това място. Храмът бил готов чак през 1630 година. И сега всяка година на 22 юли моряците отиват с лодките и корабчетата си и донасят още камъни за острова. В църквата има 68 картини от Трипо Коколя, местен бароков художник. Най-важната реликва е бродираната икона на Богородица от моряшката жена Ясинта Кунич, която впитала от своите коси в гоблена.

Продължаваме за Котор и залива Бока Которска, посстръмни варовикови скали. Градът е един от обектите на световното наследство на ЮНЕСКО, заради старото средиземноморско пристанище и впечатляващата Которска крепост, ограждаща града.

През 998/999 година Котор е превзет от войските на цар Самуил и е включен в състава на Първото българско царство до неговия край. През XIV век Котор е в състава на Душановото царство.

Между 1420 и 1797 година Котор и околностите му са под властта на Венецианската република и затова венецианското влияние е видимо в архитектурата. Има католически катедрали

— Лаус, разположен на малък остров по южното далматинско крайбрежие, подслонил италианските бежанци от близкия град Епидурум (днешен Цават), и славянското селище Дъбрава. Ивицата плитчини между двете части на града е засипана през XII век, обединявайки селището около новопостроения площад (сега наричан Плаца или Страдун). Площадът е павиран през 1468 г. и съграден отново след унищожителното земетресение от 1667 г. Само три сгради са останали невредими – те много приличат на сградите във Венеция. През 17 век Дубровник е построен наново от камък, с гладки фасади, а кметът запоял кухнята да е на последния етаж, за да няма опасност от пожар. Градът е укрепен и две пристанища са построени на двата края на провлака. Някога там са акостирали над 500 кораба на дубровнишките търговци с екзотичните си товари. Разходката по средновековните градски стени на Дубровник е връхната точка на всеки престой в града. Стените опасват целия Стар град и отнема най-малко един час, за да се изследват. Повечето от тях са построени през 13-и век, но са подсилвани през годините, за да издържат на многобройните атаки. Серия от кули, предназначени за защита на града от турците, е добавена през 15 век.

Дубровник е превзет от Наполеон през 1806 година, и то с измама. След 1814 година е станал владение на Австро-Унгария, та до Първата световна война. След това в Сърбия и сега – в Хърватия.

Следваща спирка – Сплит – пристанище и крепост от времето на Римската империя. Император Диоклециан е построил този дворец с ослепително бял камък, и православни църкви. Особеност е Музеят на котките, които тук са на голяма почта.

4-километрова крепостна стена се извива по скалите над града, за да го предпазва от нашественици. По-смелите туристи се изкачват по нея чак до горната крепост Цетине.

По обратния път се качваме на ферибот, който ни скъсява пътя около залива, и след дълго чакане по двете граници се връщаме в Неум.

И ето че на другия ден сме вече в Дубровник – перлата на Адриатика. Отдавна си мечтаех да го видя. Крепостните стени са запазени добре.

Кристина Божанова

/Краят в следващия брой/

МИЖУ ОСМАН

Васил Венински

В тая ужким смешна авелзаманска история се крие и много жал, и сума ти кахъри на един обркан от османската робия човекче, който уж вървеше към него си, а цял живот беше път ту наляво, ту надясно, додето накрая като че ли намери верния...

Вярно е, че и завалията не знаеше какво върши, ама додето го правеше, минаваше през цял куп патила, кое от кое по-смешни и по-тъжни. Необичайните му преживелици те карат хем да подмислиш гашите си от смях, хем и да се позамислиш...

За тоя човек съм ти разправял не един и два пъти. И как няма да ти разправям, когато беше такъв чуадак, че с каквото и да се захванеше, все нещо ще съберка или пък ще го стори тъй, че да пукнеш от смях. А ще пукнеш от смях, шото става дума не за кой да е, а за чешит от сой като Мижу Осман. Със свещ да търсиш ей такъв турчин като него, няма да ти стигнат и петстотин години да го намериш. Откъдето и да го погледнеш беше един път челяк! Е, пообркан малко, ама кусурът не бе в него.

Мижу Осман беше сиромаш, макар и да царуваше. Но за разлика от турците на неговия хал, лето не можеше да ги наблюдаваш, той дружеше с райата. И селямът му беше селям, и приказката – приказка, а и с каквото може – помагаше. Абе адямия челяк!

Отгоре на туй никога не се докачваше... Но да карам по ред! Първо да ти кажа защо почнаха да му викат Мижу, демек по нашенски чичо. Тоя прякор си го измисли сам-самичък, шото станеше ли дума за роднинство, все викаше:

– Я съм Мижу на цяла Бяргина!

Кое то си беше самата истина. Едно време на пралядо му бяха турли силон фес, а по-малките му братя сколасали да се скрият на Пашалияца и опазили корена си. Сетне шом зорът отминал, се преместили да живеят в махала Бяргина, че колибите им на Селище вече били пепелище... Тъй всички люде в Павелско му завикаха Мижу Осман. Ама ей туй му бе болката – родата му българска, а той – турчин... От тука му идеше всичко. Макар че какъв турчин бе Мижу Осман? Нито знаеше езика, нито адетите им... Почне да пее уж някое маане, каже една-две думи на турски, сетне го обхри на нашенски. Ама те и песните му бяха все нашенски... Тръгне в петък по обед към джамията за намаз. Иде, седне отпред до чешмата, измие си нозете, сетне влезе вътре да се моли. Ама подир намаза палеше скришом кандилото у тях...

Живя трийсет и кусур години през османската робия, но повечето му живот мина, след като се явиха казаните. Та додето беше още Турско, той се ожени за българка... Недей се пули! Арина я викаха, по днешното Ирина. И макар да се кланяха на два господа, силон отгледаха една-единствена рождичка, която Мижу Осман насетне кръсти... Петър... Абе много се тормозеше човекчеят!

Имаше обаче един лек, от който горчилката му малко от малко понамаляваше. Викаше се авджилък...

Мижу Осман бе толкоз запален авджия, че по цяла нощ блънуваше само зверове, Ама нали уж беше мохамеданин, изобщо не вкусваше свинско. Ей туй му беше всичко турско! Затова и паднеше ли гланган, не взимаше дял, но деляха ли сърни или зайци, на него даваха най-много.

На лов ходеше с всички люде – и българци, и турци, но най си пасваха с бай Начо, с който си имаха и достлук. Затуй и повечето му ловни преживелици бяха все с него. Веднъж българинът го сложи на пусия горе на Едй басамък. Какво яде преди туй Мижу Осман, какво пи – сам си знае – но шом залаяха кучетата, шалварите му бяха свалени... И не шеш ли, едно глгане се стрелна право към него! Мижу Осман свари да вдигне пушката и да пукне, ама гашите му не помръднаха... Въпреки че чифтето му екна по-силно и от московски топ, звярът не само не падна, ами за малко да отнесе челяка при стадото... Как тъй?

– Доживяхме, бай Петре! – отвърна му Мижу Осман.

– Абе, наборе, докога ще ме байосваш? – скара му се на ужким овчарят.

– Как да не ти викам байо, като си цял месец по-стар от мене! – захили се насреца му Мижу Осман.

Всички взеха да се смеят, подир което бай Начо рече:

– Кажй какъв ти е зорът, Петре?

– Тъй и тъй – почна овчарят и додето разправяше, забърка качамак, сетне постели шарен месал на тревата, подир което извади мляко, сирене, масло, сетне

Худ. Нено Бакалски, Чинтамана – мислец камък

без да жали бешлиците си. Затуй и всичките и дванайсет чана тъй отпяхаха, че се чуеха чак до Станимака...

– Давай да си лягаме! – предложи им бай Петър, когато откъм селото се обадиха първите петли.

– И утре е ден! – съгласи се бай Начо.

– Уплашила са е, да знаете... – отсече накрая и Мижу Осман, подир което тримата влязоха в колибата.

Да, ама още не бяха заспали и мечката дойде...

Първи я усетиха каракачанките и се разлаяха. Авджията изскочица отвянка и се разгърмяха напосоки, че огният бе позягаснал и нищо не се виждаше. По едно време, когато изтреця Мижу Османовия топ, се чу страховит мечи рев, сетне нещо падна на земята, след което всичко утихна.

– Утрепах! – викна победоносно Мижу Осман, но не шеш ли, точно тогава усети няква ръка на рамото си...

Нервите на завалията не издържах и той се свлече на земята, без да чуе бай Начовия шепот:

– Мижу Османе, аз съм... – рече той, сетне когато се вгледа в лицето на падналия, се развика уплашено: – Петре, давай вода да не стане зян!

Когато припадналият се размърда, читавият ловджия го остави в ръцете на сайбията, подир което взе една главия от огъня и тръгна да види какво стана със стръвницата.

Подир малко припадналият се свести нацяло и ето че от мрака изплува и бай Начо, който криеше нещо зад гърба си.

– Светих ли й мълото? – попита го завалията.

– Евала, Мижу Османе, ти си баш авджията в село! – отвърна му бай Начо.

– Утрепал съм стръвницата?! – не повярва на ушите си свестеният.

– На Едй басамък не улучи триста оки свиния на ден пладнина, а сега в рог тъмно уцели нищо и никаква кабрйца в лапите на стръвница... – рече бавно бай Начо, сетне показа протритата съдина, от която през една-единствена дупчица кротко-кротко капеше мед... – Инак на звяра му няма нищо! Ха-ха-ха...

– Ха-ха-ха... – заприва се на земята и Мижу Осман, без ни най-малко да се докачи.

Със смях свърши и тая негова ловна преживелица, а знаеш ли как свърши той самият?

Когато подир някоя и друга година се пресели в отвъдното – както беше заръчал с триста гласа на Арина – го опяха в черквата... Сетне пък го заровиха на Велиденца, където открай време гниеяха християните...

Ей такъв беше Мижу Осман... Челяк и половина!

НЕ СЕ ВРЪЩАТ И НЕ СЕ РЕДАКТИРАТ МАТЕРИАЛИ! АБОНАМЕНТ – САМО В РЕДАКЦИЯТА

Адрес: 6003 СТ.ЗАГОРА, ГЛАВЕН РЕДАКТОР: ЙОРДАН АТАНАСОВ

ТЕЛ: 042/649-110, GSM 0888 790 135

РЕДАКТОРИ: РУМЕН СТОЯНОВ, ИВАН БОЧЕВ, КРАСИМИРА БОЖАНОВА

ИЗДАТЕЛ: НЧ "ДАСКАЛ ПЕТЪР ИВАНОВ-1988"

E-mail: lit_glas@abv.bg

Интернет страница: literaturenglas.com

IBAN: BG14 UNCR 7630 1074 8633 90 BIC: UNCRBGSF

УНИКРЕДИТ БУЛБАНК СТАРА ЗАГОРА

ПЕЧАТ: "ЛИТЕРА ПРИНТ" АД - СТАРА ЗАГОРА

НЕ СЕ ВРЪЩАТ И НЕ СЕ РЕДАКТИРАТ МАТЕРИАЛИ! АБОНАМЕНТ – САМО В РЕДАКЦИЯТА

Адрес: 6003 СТ.ЗАГОРА, ГЛАВЕН РЕДАКТОР: ЙОРДАН АТАНАСОВ

ТЕЛ: 042/649-110, GSM 0888 790 135

РЕДАКТОРИ: РУМЕН СТОЯНОВ, ИВАН БОЧЕВ, КРАСИМИРА БОЖАНОВА

ИЗДАТЕЛ: НЧ "ДАСКАЛ ПЕТЪР ИВАНОВ-1988"

E-mail: lit_glas@abv.bg

Интернет страница: literaturenglas.com

IBAN: BG14 UNCR 7630 1074 8633 90 BIC: UNCRBGSF

УНИКРЕДИТ БУЛБАНК СТАРА ЗАГОРА

ПЕЧАТ: "ЛИТЕРА ПРИНТ" АД - СТАРА ЗАГОРА

НЕ СЕ ВРЪЩАТ И НЕ СЕ РЕДАКТИРАТ МАТЕРИАЛИ! АБОНАМЕНТ – САМО В РЕДАКЦИЯТА

„Аз съм, да, Владимир Сирин,
с шапка и с копирен шал.
В дни прекрасни, в свят обширен
днес защо изпитвам жал?“¹

Та за този писател ще става дума. Всъщност това е псевдоним на Владимир Владимирович НАБОКОВ (22.IV.1899, Санкт Петербург – 2.VII.1977, Лозана – Швейцария). Да, той е авторът на нашумелия роман „Лолита“. Но с този роман няма да се занимавам.

С посочения псевдоним Набоков подписва текстовете си до 1940 г. Цитираните в началото стихове не са публикувани, а са останали в неговия архив. Писани са в Берлин през 1925 г. В Германия той се озовава заедно с баща си Владимир Дмитриевич Набоков – виден деятел от кадетската партия, член на Първата Държавна Дума. След преврата през 1917 г. той се озовава в Крим, където става правосъден министър в тамошното „бяло“ правителство.² При тези обстоятелства на семейство Набокови не му остава нищо друго освен да емигрира.

Псевдонимът Владимир Сирин се появява за пръв път в коледния брой (от 7.I.1921 г. – по стар стил) на рускоезичния в. „Руль“ („Кормило“), който излиза в Берлин. Съредактор на изданието е неговият баща. В посочения брой Сирин публикува три стихотворения и разказа „Нечисти сили“.³

Но защо СИРИН? Ето едно обяснение, което е доста пространно, ала интересно: „В „Руль“, разбира се, е трябвало да печата не със своето име: читателите на вестника са знаели, че В. Набоков е Владимир Дмитриевич. Вероятно други причини, обясняващи появата на В. Сирин, не е имало, но изборът именно на тоя псевдоним съвсем не е случаен. Той напомня на райската птица-дева, омагьосваща хората със своето пееие, и за нещастната душа, възплътена в тази птица от европейските средновековни легенди. Идеална комбинация, защото тя предава точно психологическото състояние на поета, загубил своя рай, каквото е било детството му в Ингрия, загубил после трагично и

шум статия на Бели, посветена на друг символист, Вячеслав Иванов.“⁴

Доколко Вл. Сирин е познат у нас? Да започнем по-отрано. Първото си стихотворение – все още като Владимир Владимирович Набоков – пише през 1914 г. Като поет се изявява също така през 1916 г. (сборника „Лунна фантазия“), сборник с 67 стихотворения „Стихове“ (1918), „Грозд“ (декември 1922), „Небесен път“ (1923). Пак през 1918 г. съвместно с Андрей Балашов издава „Два пътя“. Както се вижда – доста продуктивен автор. Продуктивен, но доколко в началото е бил известен в България? Ето какво е мнението на една негова преводачка: „Дори необширният био-библи-

тятват: Бунин, Алданов, Мережковски, Зайцев, Куприн и т.н., тя сякаш нямаше нови издънки, способни да се мерят по сила с младите съветски писатели, като Леонов, Федин или Пилняк. Но от няколко време насам в страниците на емигрантските журнари, най-главно в „Современныя записки“ започна да се явява един непознат автор, който полека-лека изпъкна над другарите си и днес вече може да се нареди до по-старите му съратници, без това съпоставяне да му навреди.

Името на тоя автор [...] е В. Сирин. Той е истинско чачо на емиграцията.“ По-нататък Дим. Шишманов пише основно за романите на Вл. Сирин. Но моята цел е да се спра на началото на поетическите му текстове. Мярка се примамливата мисъл да се търси това начало и в България. Насочваме се към издавания у нас илюстриран „Балкански журнал“, който е руско-българско издание и се ръководи от смесен редакционен комитет. Председател и главен редактор на изданието е Н.И.Мазуркевич, редактор на българския отдел е Ст. Чилингиров. Членове на редакционната колегия са А.М.Федоров, Ал.Балабанов, К.Христов, проф.М.Попруженко. За сътрудници са посочени: Любов Н. Столица, Вл. Лебедев, Вл. Сирин, Ц. Церковски, А. И. Куприн, Ст. Кутинчев, проф. Вл.И.Рененкамф, проф. Ст. Младенов, проф. Б. Цонев, Ал. Дзивгов, Хр. Бороина и др. В издателското каре е отбелязано: „Комитетът с посредничеството на своя неополитически орган преследва литературно-художествени и благотворителни цели, оказвайки според силите си материална и нравствена помощ на бедните, болните и пострадалите от войната.

Прелистваме изданието и попадаме на стихотворението „Я помню“. Негов автор е... Вл. Сирин. Ето го оригиналният текст:

Нарочно не се насочвам към превод. И най-добрият преводач трудно би предал „мъчителните картини на поругания рай“⁸, които се мяркат в съзнанието на изгубилия своята родина поет.

Скромната цел на моя текст беше да научим нещо неизвестно за Вл. Набоков.⁹

Иван Делииванов

¹ Цит. по Алексей Зверев // Набоков.С., Рива, 2009, с.93.

² В. М. Акимов // От Блока до Солженицына. Санкт-Петербург, Искусство - СПб, 2011, с.170.

³ Ал. Зверев // Цит. съч., с. 94.

⁴ Ал. Зверев // Цит. съч., с.94-95.

⁵ Добринка Корчева // Бележка в Пламък, XXXIV, 1990, бр.3, с.202.

⁶ Димитър Шишманов // Нов руски писател.-Слово, IX, 1930/31, бр. 2702, 24.VI.1931, с.1.

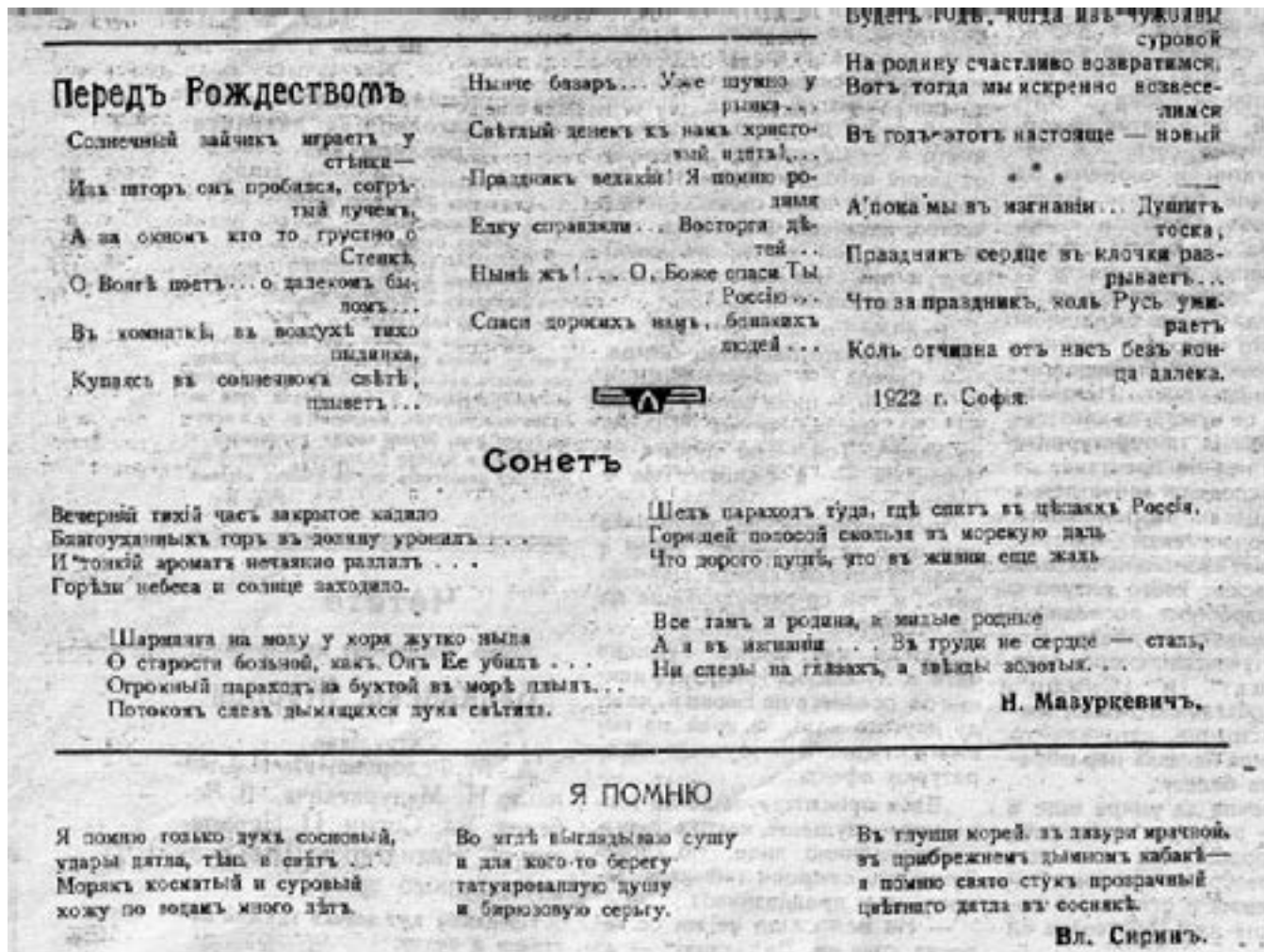
⁷ Балкански журнал, IX, бр. 2, февраль 1922, с. 8.

⁸ Ал.Зверев // Цит. съч., с.121.

⁹ Длъжен съм да съобща, че към находката в „Балкански журнал“ преди много години ме насочи покойният вече пловдивски поет Юлиян Папазян.

Владимир Набоков и съпругата му Вера - 1929 г.

баща си, изпълнен със стремеж да възплъти тоя опит в стихове, способни да омаят с магията на словото.

Освен това Сирин е име, вписано в историята на руския симво-лизъм (както и Алконост, още една птица, чиито песни те карат да забравиш всичко на света). „Сирин“ се е наричало издателството на символистите, основано в Петербург от мецената М. Терешченко в навечерието на войната. В него излизат сборници „Сирин“: там Бели печата най-хубавия си роман, „Петербург“, Блок – драмата „Роза и Кръст“, Ремизов – цикъла сказания „Злата верига“. „Сирин на ученото варварство“ е озаглавена една вдигнала

ографски фон и свърхударният концептуализъм на бележката биха били непостижими за пишещия я, защото доскоро за Владимир Владимирович Набоков (1899-1977) не знаехме нищо, а вероятно единици са били и ония, които са искали (или по-скоро имали възможност) да узнаят всичко.“⁵

Все пак намира се такава „единица“. Това е Димитър Шишманов – ерудиран писател и дипломат от кариерата. В своя статия⁶ той отбелязва: „Руската емигрантска литература изглеждаше напоследък до някъде замряла. Освен големите имена, които, я обогат-